

Els mites i els noms perduts

CORTADELLAS, Xavier.
El Poble dels Centfocs. Llegendes de les Gavarres.
 Edicions El Mèdol,
 Tarragona, 1996, 197 pàg.

Temps era temps, quan encara no existia la televisió per construir mites, llegendes i somnis i transmetre'ls unificats, massivament i arreu, la gent adaptava els mites universals al seu petit món concret, les fantasies comunes al seu rodal, les creacions de la imaginació i del subconscient col·lectiu al seu medi i les anava fent córrer per la veu, de generació en generació. Els avis explicaven als néts, prenent la fresca, a l'estiu, històries d'animals fabulosos o de guerres antigues i potser a l'hivern, en dies de pluja i de mal temps, referien fets atribuïts a bruixes o pròpiament al dimoni. Tot havia passat no gaire lluny, en aquell camí o en aquell rierol que tots els que escoltaven havien trepitjat. Així, les rondalles, els mites, d'una terra a l'altra, coincidien en l'essencial, però en els detalls sempre eren diferents. La transmissió oral, a més, anava modificant-los, matisant-los, de generació a generació. Aquella malifeta que segles enrere havien comès els moros, segles més tard l'havien perpetrat els francesos i va acabar essent una crueltat dels carlins.

Fins als anys 50 d'aquest segle a les Gavarres hi treballaven bosquetans i pagesos i els masos no eren com ara, runes embardissades que fan llàstima, amb les bigues migpartides i les parets esllavissades o bé, els que han tingut més sort, cases de descans de la gent de ciutat. Les Gavarres ara són un gran bosc feréstec i deixat –la vegetació espontània ofega els antics camps de conreu– que als dies eixarreïts i ventosos de l'estiu ens té amb l'ai al cor. En èpoques reculades, però, a les Gavarres vivia força gent que s'hi guanyava la vida –sense gaires alegries, val a dir– amb els oficis tradicionals del camp i del bosc. Potser mai no va existir el Poble dels Centfocs que esmenta Xavier Cor-

tadellas en el llibre que és motiu d'aquest comentari, però sí que les Gavarres van acollir una societat rural molt més viva i articulada que no pas ara que són, en gran part, un massís despoblat.

Així com es perden els camins i s'enrullen les cases, s'obliden les llegendes. Tot allò que constituïa el món imaginari d'aquella petita societat rural desapareix en morir les persones que encara coneixien els llocs i que vinculaven la seva infantesa amb aquestes històries de tresors amagats, de lladres o de miracles. El nom mateix dels llocs, dels camps, de les gorgues, de l'encreuament dels camins aviat acaba ignorat. La gran virtut d'aquest llibre de Xavier Cortadellas i de les persones que van treballar amb ell a recopilar aquestes llegendes de les Gavarres, en particular Anna Llenàs i Albert Llenàs, que també n'ha fet les il·lustracions, és que es converteix en una fita contra l'oblit. «Si haguéssim fet el llibre deu anys abans, possiblement ara tindria força més gruix. Si l'haguéssim fet deu anys més tard, moltes de les notícies que hi ha ja no se sabrien», apunta l'autor a la presentació. Pot semblar dramàtic, però és exacte.

Aquest llibre, doncs, recull noms i fantasies que estaven a punt de perdre's per sempre i que ara sobreviuran una mica més en aquest congelador tan útil que és la lletra impresa. Les llegendes, abans ho esmentàvem, no vénen de nou. Amb un matis o altre s'explicaven a molts llocs, són un patrimoni comú i molt compartit. Són històries de gavaiets i sarraïns, de bruixes i goges, d'olles d'or i mines, de serps fabuloses i de senyors luxuriosos. Són relats ingenus, moralitzants, amb el substrat dels mites essencials. Ara bé, la gran particularitat és que estan vinculats a uns paratges concrets, a aquest espai de les Gavarres, i que a través d'aquestes llegendes es conserva també tota una geografia a la menuda, una variada toponímia a punt de ser oblidada.

Miquel Pairoli

